



**EN DAG PÅ ARBEJDSPLADSEN
I BERGEN-BELSEN**

En dag på arbejdspladsen i Bergen-Belsen

Af Kaj Nielsen

Der er bælgravende mørkt i barakken. Vi ligger 4 danskere og en polak og deler 2 køjer. En stor begunstigeelse, som Blockälteste Erik har skaffet os. De andre i barakken her ligger 3-4 i hver køje.

Jeg ligger og tænker på, hvor længe der mon er roligt endnu. Her er en frygtelig stank og lopperne har været slemme i nat, lusene har man mere vænnet sig til, men hen ad morgenstunden er her bedst. Man kan hvile nogenlunde. Men længe før det bliver lyst, bliver roen forstyrret. Ingen af os her ved, hvad klokken er, men den er i alle tilfælde ikke mere end 5, da kapoerne begynder at råbe deres "Aufstehen!".

En lampe bliver tændt i den ene ende af barakken. Der er mulighed for lidt ro endnu, men i dag varer denne fred ikke længe, for lidt efter farer kapoerne gennem barakken og råber deres "Zum Appel antreten!". De tæver løs på alle dem, de kan nå med deres stokke og bjæffer "Los, Los!"

De mange hundrede mennesker, der skal være på den 1 1/2 meter brede gang, bliver en uigenemtrængelig masse. Der er modbydeligt herinde, men udenfor er det en råkold marts morgen, og de tyndt påklædte, udsultede mennesker frygter kulden mere end barakluften med dens uhumskheder og prøver at trække det ud så længe som muligt med at komme ud.

Vi få danskere, der er her, har været her i lejren i 4 uger, men for en uge siden kom et hold nordmænd fra Sachsenhausen hertil. De er cirka 70

og for 4 dage siden blev de samlet i barak sammen med os. Rygterne svirrer om os. Vi skal sendes hjem. Nogle mener, vi skal til Neuengamme, andre fortæller, at vi skal til Sverrig.

Men alt sammen er meget svævende, kun står et fast, nemlig at vi er blevet samlet, og det betyder en kraftig stimulans for os danskere.

Vi søger straks som sædvanlig om morgenen hen til nordmændene på appelpladsen. Vi behøver ikke at arbejde nu, efter at vi er samlet med hjemsendelse for øje, og jeg holdt op på det S.S. Tischlerei, hvor jeg havde arbejdet, straks, da nordmændene var kommet til vor barak. Men da arbejdet giver os en ekstra skive brød om dagen, og da nordmændene af erfaring ved, at der må adspredelse til for ikke at falde sammen, har de straks skaffet sig noget arbejde.

De skærer brænde til krematoriet, og i dag har de fået det organiseret således, at to af os danskere kan komme med. Jeg er også kun rolig, når jeg er sammen med nordmændene, så jeg stiller mig altså også op her sammen med dem i "Holzkommando".

Her får vi den ene af dagens brødrationer, én skive. Den anden og sidste får vi, når vi kommer hjem.

Det er koldt og mørkt endnu. Vi står og fryser bravt i det meste af en time, til tyskerne kommer. Her står opstillet mange forskellige kommandoer, og der er et par vagter til hver.

Nu sætter de første kolonner i bevægelse, og endelig kommer turen til os. Hvad er det nu for nogle fyre, vi skal have med i dag? Det er et stort spørgsmål for os. Nåh, de ser nu meget skikkelige ud. Nordmændene, der har mange år bag sig i koncentrationslejr, er nogle rene engle

til at få oplysninger. Snart ved vi, at det er to ungarere og at de mener, krigen snart er forbi. Denne meddelelse liver mere op på os, end man bagefter kan gøre sig begribeligt.

Vi travler afsted. Der er ved at være længere til krematoriet, end benene kan holde til. Jeg anslår vejen til et par kilometer. Da vi kommer til vores arbejdsplads, er solen ved at stå op, og det tegner til at blive en herlig forårsdag. Selve arbejdspladsen er en rydning i en ung granskov og ser nøjagtig lige så dejlig ud, som en tilsvarende plads i skovene derhjemme ser ud en solskinsmorgen.

Før vi begynder at arbejde, må vi hente nogle økser og save, der ligger på krematoriepladsen, en stor indhegning lige ved siden af, hvor vi står. Jeg går derind sammen med nogle nordmænd. De går hen til nogle trækister, der står for enden af en lang stak, tæt til venstre for indgangen. Vi lukker låget op på en kiste og finder de økser frem, vi skal bruge. I det samme ser jeg op og opdager, at den stak, som kisterne står ved, udelukkende består af lig. De ligger stablet med hovederne ind mod bålpladsen. De fleste radmagre og med åben mund. Ens ser de alle ud, pilskaldede, med indfaldne kinder og forvredet i udtrykket.

Egentlig et frygteligt syn at begynde dagens arbejde med, men det gør intet indtryk på os, vi har slået en klap for alle følelser, der ikke angår os selv eller vore nærmeste. Jeg kigger mig rundt. Der er flere af disse stakke dækket med granris på pladsen og i midten er gravet et stort firkantet, rektangulært hul, vist 1 meter dybt. "Her skal der stables et ligbål" fortæller en nordmand mig. Det er altså det, vi nu skal skære brænde til. Vi må ikke blive herinde ret længe og bliver snart jaget ud.

Jeg beholder selv en økse og bliver sat til at afkviste nogle granstammer, som skal skæres til favnbrænde. Vi sparer alle på kræfterne ved vidende, at vi hurtigt får dem opbrugt, og at vi må have nogle i behold, hvis nogle højere SS'ere skulle vise sig. Vore vagter er yderst flinke mennesker, der er fuldstændig ligeglade med, om vi bestiller noget eller ej, bare vi i løbet af dagen får hugget et knippe pindebrænde til hver af dem, som de kan få med hjem til deres rum.

Nordmændene er de bedste kammerater, man kan tænke sig at have. De er kendt med forholdene i en sådan lejr og vant til at klare sig. De har straks lavet sig et feltråb, og kun, når der nærmer sig andre SS'ere end vore to vagter, bliver der ved hjælp af dette givet signal til arbejde. Ellers samler vi os i små grupper og sludrer sammen. Mest går snakken forståeligt nok om mad. De kan alle fortælle om de herligste retter, og en sømand fortæller om syden og om, hvordan han engang for en krone havde købt en hel klase bananer.

Om sygdom og lig tales der mikroskopisk lidt, vel nok fordi alle nordmændene kommer fra reviret i Sachsenhausen og næsten alle er fyldt med lungehindebetændelse og tb (tuberkulose). Men hvordan de klarer sig er mig en gåde, og da jeg berører spørgsmålet over for sømanden, om hvem jeg ved, at han er hårdt angrebet af lungehindebetændelse og har vand højt i begge lunger, svarer han blot: "Det gjæller bare man vil!"

Solen stiger og varmer nu så godt, at vi ikke behøver at arbejde for at holde varmen. Jeg er glad for, at jeg kom med herud. Her er stille og roligt, og nordmændene er nemme at tale med. Dagen går bedre på denne vis end i barakken. Efterhånden bliver der også skåret noget træ

op, men nye forsyninger hober sig op om os. Det er kvinderne fra lejren, der slæber det sammen til os. De kommer gående i lange rækker bærende på granstammer.

Det er et ynkeligt syn at se disse levende lig i deres rædselsfulde pjalter. Der bliver råbt til dem og slået og sparket til dem af nogle djævelske SS'ere. Disse kvindelige vogtere har hver en hundepisk, som de ynder at slå med lige i ansigtet på de arme kvinder.

Langt om længe når solen så højt, at det bliver tid til at hente mad. "Essenholen" lyder det. Et par mand bliver sammen med en vagt sendt til køkkenet for at hente supperationen. Hvad mon det nu er i dag? Mon det er de evindelige kålroer, der i små terninger flyder rundt i noget vand, eller skulle der i stedet være noget mere appetitligt i spanden?

I dag er vi nu temmelig heldige. Vi får noget rødkål med små stumper kartofler ind imellem, og der er i forhold til ellers sparet noget på vandet. Vi falder straks over spanden hver med vores bulede gryde, som vi passer omhyggeligt på altid at have med. Der bliver næsten to portioner til hver. Det er noget ganske uhørt, og det er vist også kun i kraft af den flinke vagt, at det har kunnet lade sig opføre.

Nordmændene sætter igennem, at vi gemmer noget af maden til kvinderne, der kommer med træ, og i et uset minut får et lille hold af dem deres gryder fyldt op. Som ulve sluger de på et øjeblik det hele.

I en time kan vi nu hvile os, og med noget i maven sover man godt. Vi føler os mætte nu, men det varer kun ca. en halv time, så er sulten der igen og kalder syner frem.

Et kort stykke tid efter middagspausen må jeg hen til en af vagtposterne, "Darf ich auftreten?" spørger jeg. "Jawohl". Jeg skynder mig ind i grantykningen og finder mig en grangren at sidde på. Det tør nok antydes, at jeg får skidt noget. Det render af mig i samme konsistens, som det er komme ind.

Jeg bliver siddende længe og stirrer på det bløde, grønne mos, mens underlige tanker presser sig på. Tankerne går til skovene hjemme, hvor jeg tit har siddet sådan, blot med den forskel, at jeg der har haft en rygsæk med madvarer ved min side. Jeg kan godt se, at skoven her er pæn, men hvad rager det mig?

Når man sidder sådan, kigger man uvægerligt på sine ben. Jeg prøver at bedømme, hvor længe de kan holde endnu. Det er svært at sige, men mon ikke blot en uge til, så må krigen da være forbi. Som jeg sidder der og gransker, lægger jeg mærke til nogle poser under knæene og ved anklerne. Hvad er nu det? Jeg finder ud igen og får fat i en nordmand, jeg kan vise mine ben. "Det er vand", siger han. Jeg ved nok, hvad det vil sige, men søger trøst ved at spørge ham, om det er slemt. "Nej, det er ikke noget at tale om", lyver han. En hvid løgn med god virkning.

I det samme lyder feltråbet, og straks begynder alle at arbejde. En bulldog-udseende SS'er kommer gående forbi. Bagefter får jeg at vide, at det er lejrens chef, Josef Kramer. Jeg har set ham før, men ikke vidst, hvem han var. Han forsvinder heldigvis hurtigt igen. Men lidt efter kommer en anden SS'er med syv store hunde.

De stryger rundt mellem os, dog uden at der indtræffer episoder. Da han er væk med hundene, trænger vi grundigt til hvil, men resten af dagen går det slag i slag med feltråb.

Snart fordi der kommer SS'ere, snart fordi kvinderne kommer med brænde.

Vi bliver godt udslidte til fyraften, men til sidst får vi dog has på dagen og begynder at samle værktøjet sammen. Da vi lægger det på plads, benytter jeg lejligheden til endnu en gang at lade indtrykket af ligpladsen fæstne sig. I løbet af dagen er de første lag brænde og lig stablet, men med det tempo, der er på, vil det vare endnu nogle dage, før bålet kan antændes.

Jeg lader blikket glide langs den længste af ligstakkene. Den er cirka halvanden meter høj og 30-40 meter lang, og da der dagligt køres mange læs lig til, bliver det sikkert ganske umuligt at brænde dem alle. Det er godt, det ikke er varmere i vejret, får jeg tid til at tænke, så skal vi afsted hjem til den sidste skive brød.

Vi skynder os, men der er en meningsløs lang vej til barakken for de usle stænger, vi bevæger os på, efter den lange dag på arbejdspladsen. ■